

‘De kinderen zeggen zélf dat ze niet meer naar hun vader willen.’

Ouderverstoting: herken de signalen.

Hulpverleners die kinderen of gezinnen begeleiden, krijgen regelmatig te maken met het verschijnsel ouderverstoting. Circa 15 procent van de kinderen ziet na een scheiding één van z'n ouders niet meer. (*1) Veelal doordat een psychisch onevenwichtige ex-partner de andere ouder buitenspel zet door de omgangsregeling te saboteren of de kinderen tegen hem of haar op te zetten.

Saboterende ex-partners hebben nog vaak vrij spel. De laatste jaren gaan er geluiden op om ouders die zich niet aan de omgangsregeling houden via het strafrecht harder aan te pakken. Dat kan via de rechter, bijvoorbeeld door het opleggen van een dwangsom of zelfs een gevangenisstraf. Toch vinden rechters, advocaten en jeugdhulpverlening veelal dat dergelijke sancties niet in het belang van het kind zijn. De verstoten ouder krijgt vaak te horen dat hij of zij zich maar bij de situatie neer moet leggen. ‘De kinderen nemen vanzelf wel weer contact op als ze wat ouder zijn.’

Binnen de coalitie heerst controle en angst.

Slachtoffer, dader, redder

Integratief therapeut Marina Boonman ziet dat zelden gebeuren. Vanuit haar dertigjarige praktijkervaring rekent zij ouderverstoting tot een zware vorm van kindermishandeling. Als een kind na een relatiebreuk door een van de ouders, die zich als slachtoffer presenteert, wordt opgezet tegen de andere ouder, die als dader wordt afgeschilderd, ontstaat er vaak een rolomkering. Het kind moet als ‘redder’ emotioneel voor het ‘slachtoffer’ zorgen door de ‘dader’ af te wijzen. Er ontstaat een coalitie tussen de zich als slachtoffer presenterende ouder en het kind. Deze coalitie is gericht tegen de andere ouder. Het opgroeien binnen zo’n coalitie is zeer schadelijk voor de ontwikkeling van het kind.

“Binnen de coalitie heerst controle en angst”, meent Boonman. “Als kind mag je niets verkeerd zeggen. Als je al durft te zeggen dat je papa of mama mist, lig je uit de gunst bij de overgebleven ouder. Als het kind lang genoeg alleen door een negatieve bril naar de buitengesloten ouder kijkt, worden op den duur ook de herinneringen aan mooie momenten met de afgewezen ouder negatief gekleurd. Dit alles moeten we niet laten gebeuren als hulpverleners!”

Ouderverstoting signaleren

Je moet als hulpverlener de signalen van ouderverstoting kunnen oppikken. Volgens Boonman zijn kinderen van nature loyaal aan beide ouders. “Als een kind zijn ene ouder als 100 procent goed beschrijft en zijn andere ouder als helemaal fout, is dat een heel sterk signaal.” Een ander belangrijk signaal is dat een coalitieouder vanaf het allereerste contact met de hulpverlener probeert om deze in de coalitie te krijgen. De coalitieouder neemt cadeautjes mee of probeert de hulpverlener met complimenten te pleasen. De ex-partner wordt afgeschilderd als autist, borderliner of zelfs levensgevaarlijke psychopaat! “Als je als hulpverlener daar vraagtekens bij zet, behoort je al snel tot het vijandige kamp”, waarschuwt Boonman.

Uiteindelijk zeggen kinderen zelf dat ze de andere ouder niet meer willen zien.

Een andere veelgebruikte strategie is om de hulpverlener in een chantabele positie te manoeuvreren.

Voor de coalitieouder heiligt het doel de middelen. Ook 'tijd rekken' is een door coalitieouders veel gebruikte tactiek. Zo zal een coalitieouder in de rechtszaal toezeggen mee te werken aan een hulpverleningstraject, maar er in de praktijk niet aan meewerken. De volgende gang naar de rechter duurt zo weer een half jaar. Tegen die tijd zijn de kinderen weer verder beïnvloed. Op een gegeven moment komen zij volledig vervreemd en verhard tegenover de buitengesloten ouder te staan.

"Uiteindelijk zeggen kinderen zelf dat ze de andere ouder niet meer willen zien."

Scholing

"Hulpverlener kijk niet weg, maar doe je mond open", roept Boonman op. Zorg dat je geschoold bent in het signaleren van deze dynamiek en het omgaan ermee. Boonman doet een beroep op opleidingen voor hulpverleners, advocaten en rechters om het verschijnsel ouderverstoting in hun programma op te nemen zodat betrokken professionals het eerder kunnen herkennen en weten hoe te handelen. Boonman geeft lezingen over het verschijnsel Ouderverstoting. Zelf heeft ze het onderwerp opgenomen in de SNRO geaccrediteerde beroepsopleidingen bij Academie voor integratieve psychotherapie Vesta.

Psychische schade ouderverstoting

De psychische schade die ouderverstoting bij een kind veroorzaakt is enorm; het kind komt in een loyaliteitsconflict en ontwikkelt een vertekend realiteitsbeeld zoals 'wie niet voor ons is, is tegen ons.' Omdat het kind vaak de rol van een volwassene moet overnemen (door emotioneel te zorgen voor de coalitieouder) wordt het overvraagd en raakt het geparentificeerd. Het kind moet de buitengesloten ouder psychisch dood verklaren, maar er is binnen de coalitie geen ruimte voor rouw. Door dit alles raakt het kind ernstig verstoord in de sociaal emotionele ontwikkeling. Dit heeft dikwijls een scala aan vaak levenslange psychische klachten tot gevolg: zoals een verminderd gevoel van eigenwaarde en problemen met het aangaan van relaties zoals met de eigen toekomstige partner en kinderen.

Marlies Boeker

(*1) motie van SP-Kamerlid Michiel van Nispen en D66-Kamerlid Vera Bergkamp (aangenomen door de Tweede kamer in 2019).